

- העותרים:**
1. המוקד לפליטים ולמהגרים
 2. האגודה לזכויות האזרח בישראל
 3. רופאים לזכויות אדם - ישראל

כולם ע"י עודד פלר ו/או דן יקיר ו/או דנה אלכסנדר ו/או
אבנר פינצ'וק ו/או עאוני בנא ו/או לילה מרגלית ו/או טלי ניר
ו/או גיל גן-מור ו/או תמר פלדמן ו/או נסרין עליאן ו/או
משכית בנדל ו/או שרונה אליהו חי ו/או אן סוצ'יו ו/או רגד
ג'ראיסי ו/או רעות כהן ו/או סנא אבן ברי

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' נחלת בנימין 75, תל אביב
טל': 03-5608185 ; טל' נייד : 052-2547163 ; פקס : 03-5608165
דוא"ל : oded@acri.org.il

נ ג ד

- המשיבים:**
1. נציב בתי הסוהר
 2. מנהל "מרכז השהייה חולות"
 3. ממונה ביקורת הגבולות

ע"י פרקליטות המדינה
משרד המשפטים, ירושלים

עתירה דחופה למתן צו על תנאי ובקשות לצו ביניים ולדיון בהול

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי, המורה למשיבים 1 ו-2 (להלן - **המשיבים**) לבוא וליתן טעם, מדוע לא יסופקו לחדרי המגורים של המוחזקים ב"מרכז השהייה חולות" אמצעי חימום חשמליים שיעניקו חימום מספק לכל המוחזקים בהם.

על רקע תנאי מזג האוויר הקשים השוררים בתקופה זו, והיעדרם של אמצעי חימום ב"חולות", מתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע דיון בהול בעתירה ולהורות עוד קודם לכן בצו ביניים, כי עד להספקתם ולהתקנם של אמצעי חימום חשמליים מספקים על ידי המשיבים:

- א. המשיבים והמשיב 3 לא יאכפו את חובת רישום הנוכחות ושהיית המוחזקים ב"מרכז השהייה חולות" בשעות הערב והלילה;
- ב. המשיב 2 יאפשר למוחזקים ב"חולות" להכניס למתקן אמצעי חימום חשמליים משלהם, ולהשתמש בהם בחדרי המגורים.

טעמי העתירה והבקשות לצו ביניים ולדין בהול

1. עניינה של עתירה זו הוא היעדרם של אמצעי חימום חשמליים בחדרי המגורים של המוחזקים ב"מרכז השהייה חולות", וסירובם של המשיבים לספקם ולהתקינם. "חולות" מצוי במדבר, באזור קציעות שבו ידועה לכל בעיית הקור העז והמצמית (ר': בג"ץ 212/08 מוקד סיוע לעובדים זרים נ' שירות בתי הסוהר (פסק דין מיום 6.2.2008)). השהים ב"חולות" מונים כיום 2,300 נפש בקירוב, ומוחזקים במתקן בכפייה. יש בהם מבקשי מקלט ופליטים, יש בהם קורבנות רצח עם, יש קורבנות סחר ועבדות, עיניים, עבירות מין, אלימות וטראומה, יש בעלי מוגבלויות פיזיות או נפשיות, יש חולים במחלות כרוניות, יש אנשים מבוגרים, ועוד ועוד. כולם סודנים ואריתריאים – אנשים שאינם מורחקים מישראל בשל הכרתה בכך שאי אפשר לעשות זאת. כולם סובלים כיום מן הקור העז במתקן.
2. מתקן "חולות" פועל על פי הוראות פרק ד' לחוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט), התשי"ד-1954 (להלן – **החוק למניעת הסתננות**). פרק זה בוטל ידי בית משפט נכבד זה משום שאינו חוקתי (בג"ץ 7385/13 איתן – מדיניות הגירה ישראלית נ' ממשלת ישראל (פסק דין מיום 22.9.2014) (להלן – **עניין איתן**)). הוא נחקק לאחרונה שוב, ובעניין אי-חוקתיותו תלויה ועומדת עתירה שהעותרים שותפים לה (בג"ץ 8665/14 דסטה נ' הכנסת).
3. בתמצית נזכיר, כי מתקן "חולות" מנוהל על ידי שירות בתי הסוהר. ממונה ביקורת הגבולות יכול להכניס למתקן באופן שרירותי מבקשי מקלט שאין אפשרות לגרשם מישראל. המתקן סגור ומסוגר בין השעות 22:00 ל-06:00, ועל המוחזקים בו להתייצב בין השעות 20:00 ל-22:00 לרישום. השירותים במקום מינימליים ונוגעים לבריאות ולרווחה. למוחזקים אסור לעבוד מחוץ למתקן, ואין להם פרנסה, אלא "דמי כיס" בסך 16 ש"ח ליום. מעטים מהם יכולים לעבוד כדרך שאסירים עובדים בבתי סוהר. החוק לא קובע כל חובה לתת במקום שירותי חינוך, שירות דת, פעילות ספורט, תרבות, פנאי וייעוץ משפטי. התפישה המעוותת העומדת ביסוד הפעלת המתקן היא כי "כל צרכיהם" של בני אדם הם מיטה, קורת גג, מזון וטיפול רפואי. בני אנוש, לפי תפישה זו, אינם צריכים להיות אדונים לגורלם, אינם צריכים לפתח את עצמם, אינם צריכים להיות מסוגלים לעצב את סיפור חייהם, אינם זקוקים לפרטיות מחד גיסא ולחיי קהילה ומשפחה מאידך גיסא. די בשימור חייהם הביולוגיים, ותו לא. לשירות בתי הסוהר ניתנה סמכות להשליט את מרותו על השהים במתקן ולקבוע כללים להפעלת המקום, למגורים בו, למה שמותר להחזיק בו ולמה שאסור, לתעסוקה, לניקיון, לסגירת המתקן ולפתיחתו, להחליט מי יכנס אליו ומי יבקר בו – ומי לא, לעריכת חיפושים בכניסה, ביציאה ובתוכו, להפעלת כוח, לריתוק, להטלת קנסות ועוד ועוד. לממונה ביקורת הגבולות – פקיד של משרד הפנים – הוקנו סמכויות שיפוט וענישה דרקוניות שלא ניתנו מעולם לאף פקיד בישראל. הותר לו לגזור עונשי מאסר חוזרים ונשנים שעד ל-120 ימים בגין איחור לרישום, אי התייצבות לרישום, הפרת כללי ההתנהגות שקבע שירות בתי הסוהר למתקן, בגין גרימת נזק, בגין חבלה, בגין עבודה, בגין "נפקדות" ובגין אי התייצבות לחידוש רישיון ישיבה. המוחזקים במתקן – אנשים שאי אפשר לגרשם מישראל – שוהים בו ללא תוחלת, בחוסר כל ובחוסר מעש בהמתנה ממושכת לשום דבר. המקום נועד לשבור את רוחם, על מנת לאנוס אותם לומר כי הם "מסכימים" ללכת לכל מקום שיוגד להם, גם אם נשקפת להם שם סכנה.

4. לעניינה של עתירה בהולה זו – הטמפרטורה הממוצעת באזור קציעות בחודש ינואר נעה בין 14 מעלות צלזיוס ביום ל-6 מעלות בלילה. בימים האחרונים הטמפרטורה נמוכה מן הממוצע. להלן הטמפרטורות באזור קציעות מאז ראשית חודש ינואר 2015:

טמפרטורה גבוהה ביום	טמפרטורה נמוכה בלילה	
15°	7°	יום ה', 1.1.2015
12°	5°	יום ו', 2.1.2015
11°	7°	שבת, 3.1.2015
9°	5°	יום א', 4.1.2015
12°	6°	יום ב', 5.1.2015
11°	5°	יום ג', 6.1.2015
5°	2°	יום ד', 7.1.2015
6°	1°	יום ה', 8.1.2015
3°	-2°	יום ו', 9.1.2015

ר': <http://www.accuweather.com/he/il/geziot/215617/month/215617?view=table>

5. השהים ב"חולות" סובלים מן הקור העז השורר במקום בחורף, ובמיוחד בשעות הלילה. כאמור, חרף הקור המצמיית שירות בתי הסוהר, המופקד על הפעלת "חולות", אינו מספק ואינו מתקין בחדרי המגורים אמצעי חימום חשמליים - מזגנים, תנורי חימום, רדיאטורים, מפזרי חום וכו' - ואף אינו מאפשר לשהים להכניס אמצעי חימום חשמליים לחדריהם ולהשתמש בהם.

6. היעדרם של אמצעי חימום חשמליים בחדרי המוחזקים במתקן אינו תקלה או עניין של היערכות. הוא מדיניות. כלומר, בעיית הקור אינה בעייה שהמשיבים אינם מודעים לה, או נדרשו להיערך לה לפתע וטרם הספיקו לעשות זאת. "מרכז השהייה חולות" אינו פתרון "אד-הוק" שהוקם לאחרונה בחופזה וטרם הספיקה ההתארגנות בו. הוא מתקן מתוכנן. הוא תוכנן לפרטי פרטיו – על הוראות הבינוי, ההקמה והאכלוס הנוגעות לו – בשנת 2011 על ידי המועצה הארצית לתכנון ולבניה במסגרת ההליכים לאישור תמ"א 46 – "מרכז שהייה למסתננים מגבול מצרים" ובשנת 2012 במסגרת ההליכים לתיקון התמ"א (תמ"א 46/1). במסגרת הליכי התכנון נתנו גורמי התכנון דעתם למיקומו של המתקן ולקור השורר בו (על רקע פעילותם של בתי הסוהר "סהרונים" ו"קציעות" בסמוך לו), ואף העותרים, שהגישו התנגדויותיהם לתכנית, הציגו את בעיית מזג האוויר הקשה כאחת מבין הבעיות הרבות מאוד הגלומות בתכנית. המתקן נבנה במהלך השנים 2012 ו-2013. הוא פועל ומאוכלס מאז חודש דצמבר 2013. אפשר היה להתקין אמצעי חימום בחדרי המגורים בשעת הקמתו או סמוך להפעלתו. התמ"א מאפשרת זאת. המשיבים בחרו שלא לעשות זאת.

7. להבדיל מחדרי המוחזקים שאינם מחוממים, בחדרי סגל המשרתים במקום – אנשי שירות בתי הסוהר, רשות האוכלוסין וההגירה, שירותי הבריאות וכו' – הותקנו, כמובן, אמצעי חימום. המשרתים מקבלים ביגוד ייעודי, ומתנייעים ברחבי המתקן בכלי רכב מחוממים.

8. העותרים פנו בעניין חימום חדרי המוחזקים למשיבים 1 ו-2, אך ללא הועיל.

9. ביום 11.12.2014 פנתה גב' ענת גוטמן מהמוקד לפליטים ולמהגרים לרב-כלאי אבי שגב, קצין ניהול שוהים ב"חולות". בפנייתה ציינה שטרם הוצבו בחדרים תנורי חימום, והמוחזקים במקום סובלים מן הקור, במיוחד בלילות. משלא נענתה שבה ופנתה ביום 16.12.2014 בבקשה לברר האם החלה חלוקת תנורים, וככל שטרם החלה מתי צפויה להתבצע. למחרת השיב רב-כלאי שגב בקיצור: "אין חלוקת תנורים".

העתק תכתובת הדואר האלקטרוני בין גב' גוטמן לרב-כלאי שגב מצ"ב ומסומן ע/1.

10. ביום 31.12.2014 פנה הח"מ בשם העותרים למשיבים 1 ו-2 בדרישה להורות לאלתר על אספקתם ועל התקנתם של אמצעי חימום חשמליים בחדרי השוהים ב"חולות". חרף הדחיפות הפנייה לא נענתה.

העתק פניית העותרים מיום 31.12.2014 מצ"ב ומסומן ע/2.

11. השבוע החולף היה סוער וקר במיוחד. במענה לביקורת, שנמתחה באמצעי התקשורת על היעדרם של אמצעי חימום ב"חולות" בימים אלה, מסר שירות בתי הסוהר בערב שבת, 9.1.2015:

"לאור שאלות ופרסומים שחלקם מגמתיים בנושא התנאים במתקן חולות, נבקש להבהיר ששב"ס עושה ככל שביכולתו באמצעים הקיימים, לרבות חימום כל היום במקומות הציבוריים ובהם מועדונים וחדרי אוכל, חלוקת שמיכות מחממות ללא הגבלה ומעילים לכל דורש."

ר', למשל: ורד לי "מבקש מקלט בחולות: 'החדר קפוא כמו מקרר'" (אתר "הארץ", 9.1.2015) <http://blogs.haaretz.co.il/veredlee/1230>

במהלך יום השבת, 10.1.2015, הוסיף שירות בתי הסוהר להכחיש באמצעי התקשורת את הבעיה:

"בעקבות הפרסומים בכלי התקשורת, הכחישו בשירות בתי הסוהר את המצב במתקן חולות ומסרו כי 'לרשות השוהים עומדים כל היום אזורי מחוממים וכי חלוקת השמיכות והמעילים נמשכת למרות היענות מעטה'. מפקד מתקן חולות גנ"מ שלום יעקב התייחס לטענות ואמר כי הן 'אינן משקפות את המצב בשטח וכי אמש חולקו מאות שקיות חימום לשוהים'. מפקד המחוז גונדר אשר שריקי הוסיף כי המצב אינו קיצוני כפי שגורמים אחדים מנסים לתאר, כנראה מתוך שיקולים זרים."

ר', למשל: אילן ליאור "למרות הקור העז, שב"ס מונע מהמוחזקים בחולות להשתמש בתנורי חימום" (אתר "הארץ", 10.1.2015) <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.2535258>

12. בניגוד לתפישתם של המשיבים, המוחזקים ב"חולות" אינם ילדים. הם אנשים בוגרים ועצמאיים. ממש כמו המשרתים במקום, הנהנים מחימום בלי להצית את עצמם, גם המוחזקים יודעים להפעיל מכשירי חימום חשמליים, ויודעים להיזהר בהם. אפילו היה מקום לחשש מהפעלת תנורים, הרי שיש שפע של אמצעי חימום חשמליים שאין חשש שיגרמו לשריפה: מזגנים, רדיאטורים, קונוקטורים, קמינים חשמליים, מפזרי חום, מקריני חום, פטריות חימום ותנורים עם מנגנוני בטיחות המבטיחים את כיבויים, אם הם זזים ממקומם או נופלים. שירות בתי הסוהר לא דאג לאף אחד מהם.

13. עוד יש לציין שהמוחזקים ב"חולות" אינם שוהים כל היום בחדר האוכל ובמועדון, אפילו אלה מחוממים, וממילא מתחמים אלה אינם יוכלים להכיל את כולם כל העת ולחממם בכל רגע נתון. יתרה מזו, ובכך העיקר, בעיית הקור העז חריפה במיוחד בלילה – אז המוחזקים אנוסים לשהות בחדריהם, עשרה אנשים בכל חדר.

14. כאמור בהודעת שירות בתי הסוהר לתקשורת, בערב שבת, 9.1.2015, בעקבות הביקורת באמצעי התקשורת, חילק השירות לכל חדר שלוש שקיות חימום אישיות, שיש להצמיד לגוף כדי להתחמם למספר שעות. עשרה אנשים המוחזקים בחדר אמורים היו להחליפן ביניהם. כך נראות שקיות החימום שחולקו לכל חדר:

15. מר טשומה נגה דסטה, העותר 1 בבג"ץ 8665/14, הוא מבקש מקלט מאריתריאה המוחזק ב"חולות" מזה אחד עשר חודשים. ביום 10.1.2015 הצהיר מר דסטה בתמיכה לעתירה זו:

"מזג האוויר ב'חולות' קשה מאוד. בתקופה זו של השנה – חודשי החורף – קר מאוד במהלך היום ומקפיא בלילה. בחדר שבו אני מתגורר אין אמצעי חימום. איננו רשאים להכניס אמצעי חימום משלנו, אפילו היינו רוצים. בתוך כך, אפילו קומקום אסור להכניס לחדר. מעת לעת סוהרים עם קסדות חמושים ברובים עורכים ביקורות בחדרים, ובודקים את הציוד האישי של המוחזקים. אם נמצאים אמצעי חימום חשמליים הם מחרימים אותם.

בתקופה זו של השנה אי אפשר לשהות למשך זמן בחוץ. אני יוצא מן החדר לצורך ארוחות ורישום פעם ביום. ביתר שעות היממה אני ורבים מחבריי נמצאים בחדר במיטה.

מי שיש לו שמיכה שהובאה מחוץ למתקן מצליח להתחמם טוב יותר, משום שהשמיכות שמסופקות על ידי שירות בתי הסוהר הן דקות ולא מחממות. פעמים רבות יש קרעים בשמיכות ששירות בתי הסוהר מספק. יש מוחזקים שמקימים 'אוהל' משמיכות מסביב למיטה כדי לנסות להתגבר על הקור. הסוהרים אינם מרשים זאת.

אנחנו לובשים שכבות רבות של בגדים כדי להתחמם. יש אנשים רבים שנכנסים למיטה עם הבגדים שלבשו בחוץ, משום שאין להם מספיק בגדים ללבוש כדי להתחמם.

אני ורבים מחבריי ממעטים מאוד להתקלח בתקופה זו. המים אמנם חמים, אבל משום שחדר המקלחת וחדר המגורים אינם מחוממים, בלתי נסבל בקור המקפיא להסיר את הבגדים ולהתלבש לאחר המקלחת.

ידוע לי שביממה האחרונה חילקו לכל חדר שלוש שקיות חימום אישיות, שאמורות לחמם לכמה שעות שלושה אנשים. אלא שבחדרים יש עשרה אנשים. אי אפשר להתחמם כך. נמסר לי על ידי חבריי, שגורמים בשירות בתי הסוהר אמרו, שבהמשך אפשר יהיה לרכוש על חשבוננו שקיות חימום שכאלה בקנטינה.

חימום יש במועדון, אבל אי אפשר לשהות שם יותר מדי אנשים. המועדון משמש את כל האגף, שבו נמצאים 280 איש. המועדון הוא חדר שיש בו שלושה מכשירי טלוויזיה וכעשרים כיסאות פלסטיק בלבד.

גם חדר האוכל מחומם, אבל הוא פתוח שלוש פעמים ביום לארוחות. רבים מוותרים על ארוחת הבוקר בגלל הקור בדרך מהחדר לחדר האוכל.

כל החדרים שמשמשים את אנשי שירות בתי הסוהר, משרד הפנים והמרפאה מחוממים. המתקן גדול מאוד, ובעוד שאנו, המוחזקים בו, צועדים ברגל ממקום למקום בקור, האנשים שמשרתים בו נוסעים בתוך המתקן במכוניות מחוממות."

16. עו"ד אסף וייצן הוא מנהל המחלקה המשפטית של המוקד לפליטים ולמהגרים, העותר 1 כאן. עו"ד וייצן מייצג מוחזקים ב"חולות", נפגש עימם ומבקר במתקן מעת לעת. ביקורו האחרון במתקן היה ביום 8.1.2015. עו"ד וייצן מאשר בתצהירו מיום 10.1.2015 את העובדות המצוינות בעתירה, ומוסיף על כך:

"כאמור, ביום חמישי, 8.1.2015, הגעתי למתקן 'חולות' כדי להיפגש עם המוחזקים ולהיות נוכח בשימוע ביחידת משרד הפנים ב'חולות'. הגעתי בשעות הצהריים המוקדמות ושירות בתי הסוהר דרש ממני לעזוב בסמוך לשעה 17:00. כך יצא שלא שהיתי במתקן בשעות בהן הקור מגיע לשיא. אפילו כך, הקור היה עז והתנאים קשים מאוד.

בחדר הכניסה למתקן הופעל גוף חימום. נצמדתי אליו בזמן שהמתנתי לאישור הכניסה שלי. לאחר מכן נלקחתי ברכב מחומם ליחידת משרד הפנים וישר לתוך חדר שאף הוא חומם באמצעות מזגן והוצע לי משקה חם במהלך השימוע. המרחבים המחוממים היו אמנם קרירים מעט, אולם אמצעי החימום הפכו את השהייה בהם לסבירה ונסבלת.

מאידך, כשיצאתי מיחידת משרד הפנים ב'חולות' ופסעתי לאגפי המגורים של המוחזקים ב'חולות', תוך רגעים ספורים חדר הקור לעצמות באופן מדאיג. המוחזקים שפגשתי הביעו מצוקה חריפה כתוצאה מתנאי האקלים והתלוננו על כך ששירות בתי הסוהר לא מספק להם תנורים או אמצעי חימום כלשהם, ואף מונע מהם לרכוש ולהפעיל אמצעי חימום על חשבונם.

כך יצא שבעוד הסגל במקום היה לבוש בבגדים ייעודיים ושהה, ככלל, במרחבים מחוממים, המוחזקים ב'חולות', נצטוו לדור בחללים שאין בהם אמצעי חימום כלשהם, ללא אפשרות להתנייד ממקום למקום ברכב ותוך שתלונותיהם המוצדקות אודות תנאי המחיה הקשים אינן נענות."

17. כל עוד פרק ד' לחוק למניעת הסתננות על מכונו עומד, ועימו "מרכז השהייה", סעיף 32ה(א) לחוק קובע, בין היתר, כי "במרכז השהייה יסופקו לשהים תנאי מחיה הולמים". היעדרם של אמצעי חימום חשמליים במזג האוויר השורר במקום חותר תחת החובה הקבועה בחוק ופוגע בכבודם באופן אנוש ואסור. לא למותר להזכיר את דבריו של השופט פוגלמן בעניין **איתן**:

"מסתננים אף הם בני אדם. עניין לנו – אם לשאול ממקום אחר – ב'אנשים בשר-ודם, באנשים כואבים, בבני-אדם חיים ונושמים' [...]. ואם הדברים דורשים ביאור, נאמר במפורש: מסתננים אינם מאבדים מזכותם לכבוד כמלוא הנימה אך בשל כך שהגיעו למדינה בדרך לא דרך. אין הם משילים את כבודם בהיכנסם למשמורת או למרכז השהייה, והזכות לכבוד עומדת להם במלוא עוזה גם אם הגעתם למדינה נעשתה בדרך של הגירה בלתי מוסדרת. כבודם אסור בפגיעה והם זכאים להגנה עליו. יתרה מזו – דווקא בעניינם אנו מחויבים לדקדק ולהקפיד בקלה כבחמורה. והלא, כפי שציין **ח' כהן**, ההגנה על הכבוד מגיעה לא רק למי שכבודו כיצור אנוש גלוי ואינו מוטל בספק, אלא באופן מיוחד למי שכבודו כיצור אנוש נראה כאילו מוטל בספק או מטושטש. [...]"

צא ולמד על דרך המשל: הלכה מושרשת היטב בפסיקתנו היא כי שלילת החירות האישית וחופש התנועה של האסיר, הכרוכה בעצם המאסר, אינה מצדיקה פגיעה נוספת ביתר זכויות האדם של האסיר מעבר למידה המתחייבת מהמאסר עצמו או לשם הגשמת אינטרס ציבורי חיוני המוכר בדין. [...] ואם כך ביחס לאסירים אשר הושמו מאחורי סורג ובריח מחמת ביצוע עבירה פלילית ובתום הליך משפטי שנוהל בעניינם, קל וחומר לעניין מסתננים שהושמו במשמורת או במרכז שהייה, שאינם אסירים ושאינם 'עבריינים' במובן המקובל עלינו בדין הפלילי; ואשר רבים מהם מגדירים עצמם 'מבקשי מקלט'. " (שם, פסקאות 123-124 לפסק הדין).

מכל הטעמים האלה מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן צו על תנאי וצו ביניים כמבוקש, לקבוע את העתירה לדיון בהול, ולאחר קבלת תשובת המשיבים להפוך את הצו למוחלט.

11 בינואר 2015

עודד פלר, עו"ד
ב"כ העותרים